

त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिका

स्थानीय राजपत्र

वर्ष : १ त्रिपुराकोट खण्ड : ४, २०७५ असोज १ गते

भाग १ अंक

त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाको

कृषि व्यवस्थापन, सञ्चालन र नियन्त्रण ऐन, २०७५

प्रस्तावना :

नेपालको संविधानले सुनिश्चित गरेको प्रत्येक नागरिकलाई कानून बमोजिम खाद्य सम्प्रभुताको हकलाई टेवा पुर्याउने उद्देश्यले त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिका बिचको सहकारीता, सहअस्तित्व र समन्वयलाई प्रवर्द्धन गर्दै जनसहभागीता, उत्तरदायित्व, पारदर्शिता सुनिश्चित गरी सुलभ, सक्षम र गणुस्तरीय कृषि सेवा प्रवाह गरी स्थानीय रैथाने वाली विरुवाको संरक्षण गर्न, खाद्य तथा पोषण सुरक्षा गर्न, कृषि पेसालाई सम्मानजनक बनाउदै व्यवसायिककरण गर्न, वातावरण मैत्री खेती प्राणालीको बिकास गर्न र कृषि व्यवसायको माध्यमबाट स्थानीय रोजगारको सृजना गर्न वाञ्छनीय भएकोले नेपालको संविधानको धारा २२६ र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ बमोजिम त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिकाले २०७५।०३।१२ गते नगर सभाले यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद - १

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

(१) यस ऐनको नाम “कृषि प्रसारको व्यवस्थापन, सञ्चालन र नियन्त्रण ऐन २०७५” रहने छ ।

(२) यो ऐन तुरुन्त लागु हुने छ ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,

(क) “संविधान” भन्नाले नेपालको संविधान २०७२ सम्भन्नु पर्दछ ।

- (ख) “प्रदेश” भन्नाले कर्णाली प्रदेशलाई सम्भन्नु पर्दछ ।
- (ग) “नगरपालिका” भन्नाले त्रिपुरासुन्दरी नगरपालिका सम्भन्नु पर्दछ ।
- (घ) “कार्यपालिका” भन्नाले नगर कार्यपालिका सम्भन्नु पर्दछ ।
- (ङ) “कृषि शाखा” भन्नाले नगरपालिकाको कृषि विकास कार्यक्रम संचालन गर्ने महाशाखा सम्भन्नु पर्दछ ।

परिच्छेद - २

कृषि शाखाको व्यवस्था

३. कृषि शाखा गठन :

(१) नगरपालिकाको सांगठानिक संरचनामा कृषि शाखा रहने छ । सो अन्तर्गत रहने गरि सामुदायिक कृषि प्रसार सेवा तथा सुचना केन्द्र स्थापना गरिने छ । कृषि प्राथमिकता क्षेत्र तथा कार्यालयबाट टाढा पर्ने वडाहरूमा कृषि प्राविधिक राखिनेछ । कृषि संजाल मार्फत कृषि क्षेत्रमा संलग्न सम्पूर्ण सरोकारवालाहरू बिच सेवा सुबिधा प्रवाह गरिनेछ ।

(२) उप दफा (१) अनुसार सामुदायिक कृषि प्रसार सेवा तथा सुचना केन्द्रको संख्या, शाखा, केन्द्र तथा वडास्तरको जनशक्तिको प्रक्षेपण नगर कार्यपालिकाको निर्णयअनुसार हुनेछ ।

(३) उपदफा (१) अनुसार गठीत महाशाखाले स्थानिय कृषकहरूको मागको आधार, नगर कृषि नीति, नगरको बार्षिक नीति तथा कार्यक्रम अनुसार कृषि प्रसार कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

४. कार्यक्रम तर्जुमा :

(१) स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को आधारमा शाखाले आवधिक, वार्षिक, रणनीतिगत विषय मध्यकालीन तथा दिर्घकालीन विकास योजना मार्फत कृषकलाई सेवा पुऱ्याउने छ ।

(२) उप दफा (१) बमोजिम योजना वनाउदा संघिय सरकार र प्रदेश सरकारको नीति, लक्ष्य, उद्देश्य, समायसीमा र प्रक्रियासंग अनुकुलन हुने गरी सुशासन, वातावरण, जलवायु परिवर्तन अनुकुलन, प्रांगारिक उत्पादन तथा सामाजिक, लैंगिक समावेशीकरण जस्ता अन्तरसम्बन्धित विषयलाई ध्यान दिने छ ।

५. कार्यक्रम र बजेट खर्च गर्ने अख्तियारी :

(१) कार्यक्रम र बजेट खर्च गर्ने अख्तियारी नगरको प्रचलित कानुन बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद - ३

मूख्य कृषि प्रसार व्यवस्थापन, सञ्चालन र नियमन कार्यक्रम

६. सेवामुलक कार्यक्रम

(१) नगरपालिकाले नागरिकलाई कानून बमोजिम खाद्य सम्प्रभुताको हकलाई टेवा पुऱ्याउने उद्देश्यले नगरपालिकाको कार्यक्रम बजेटबाट निम्नानुसारको सेवामुलक कार्यक्रम संवादन गर्ने छ ।

(२) उप दफा (१) अनुसार संचालित कार्यक्रममा कृषकको प्रत्यक्ष आर्थिक लगानी हुने छैन । तर कार्यक्रम संचालनको लागि भूमिको व्यवस्था, जनश्रमदान तथा कार्यक्रममा सहभागीता गर्नु पर्ने छ । संघ संस्थासंग साभेदारीमा समेत कार्यक्रम गर्न सकिनेछ ।

(३) उफा दफा (१) बमोजिमका कार्यक्रमको अतिरिक्त समयानुकूल संघ र प्रदेश सरकारको निर्देशन तथा नगर कार्यपालीकाले थप कार्यक्रम समावेश गर्न सक्ने छ ।

(क) खाद्य सुरक्षा प्रत्याभुती हने कृयाकलाप संचालन

(ख) कार्यक्रम संचालनको लागि कृषि संजाल, कृषि फर्म, समूह गठन, पुर्नगठन, दर्ता, परिचालन र संचालन

(ग) कृषक तथा कृषि प्राविधिकको क्षमता अभिवृद्धि

(घ) कृषक समस्या पहिचान तथा समस्या समाधान

ड) जनचेतनात्मक कार्यक्रम

च) कृषिमेला प्रदर्शनी

छ) प्रविधि प्रदर्शन कार्यक्रम, मोडेल फार्म प्रदर्शन

ज) आकस्मिक बाली संरक्षण सेवा

झ) राहत कार्यक्रम संचालन

ञ) अभियानमूलक कार्यक्रम (फलफुल बगैचा व्यवस्थापन, उच्च मूल्य कृषि बस्तु उत्पादन, आदि)

ट) कृषक पाठशाला संचालन

ठ) शिविर संचालन (माटो परीक्षण, बाली उपचार)

ड) भकारी सुधार तथा पशुमुत्र संकलन र प्रयोग, भर्मिकम्पोट तथा अन्य सुधारीएको कम्पोष्ट उत्पादन

- ढ) बीउ बाली निरीक्षण
- ण) कृषि प्राविधिक सेवा टेवा तथा प्रविधि प्रसार
- त) कृषि प्राविधिकहरुको उच्च शिक्षा अध्ययन
- थ) कृषि बजार सूचना सम्प्रेषण
- द) कृषि सम्बन्धि बीमा योजना कार्यान्वय
- ध) जैविक बिषादिको समुचित प्रयोग तथा व्यवस्थापन बारे सचेतना
- न) कृषकहरुको माग एवं स्थानिय आवश्यकता अनुसारको प्राविधिक परामर्श सेवा
- प) जलवायु मैत्री कृषि प्रविधिको बिकास तथा अनुसरण
- फ) कृषि कर्जा, बिमा लागयतका सेवा प्राप्तिको लागि सम्बन्धित निकायमा प्राविधिक सिफारिस
- ब) संघ, प्रदेश, र अन्य संस्थाबाट संचालनमा गर्ने कृषि सम्बन्धि आयोजना/परियोजना/कृयाकलापहरुमा सहयोग

७. अनुदान कार्यक्रम

(१) नगरपालीका भित्र कृषि व्यवसायिककरण र स्थानिय रोजगार श्रृजनाको लागि निम्नानुसारको कार्यक्रम संचालन गर्न ईच्छुक कृषक, कृषक समूह, कृषि संजाल, कृषि सहकारी र निजि कृषि फार्मलाई अनुदान उपलब्ध गराईने छ । उत्पादन सामग्री वा लागत वा उत्पादन प्रतिफलको आधारमा अनुदान उपलब्ध गराईने छ । कृषक पहिचान तथा बर्गीकरण गरी सो को आधारमा अनुदान दिने व्यवस्था गर्ने ।

(२) उप दफा (१) बमोजीम संचालित अनुदान कार्यक्रममा कार्यक्रमको औचित्यता अनुसार नगर कार्यपालीकाबाट कार्यविधि बनाई अनुदान प्रतिशत निर्धारण र कार्यक्रम संचालन कार्यविधि तयार गरिने छ ।

(३) उप दफा (१) बमोजिम अनुदान प्राप्त गर्न चाहने नगरपालिका कृषि महाशाखा संग करारनामा सम्झौता गर्नु पर्ने छ ।

(४) उप दफा (३) बमोजीम करारनामा गरेका अनुदान ग्राहीले अनुदान रकम हिनामिना गरेमा उक्त अनुदान कार्यक्रममा संलग्न कृषकहरुबाट नगरपालिका संचित कोषमा जम्मा हुने गरी रकम फिर्ता गरीने छ ।

(५) उप दफा (४) बमोजिम रकम फिर्ता नगरेमा प्रचलित नेपाल सरकारको कानून बमोजिम दण्ड सजाय हुने छ ।

(क) कृषि उत्पादन सामग्रीहरू

(ख) तरकारी, फलफूल, पुष्प खेतीका लागि प्लाष्टिक घर वा ग्रीन हाउस निर्माणका लागि आवश्यक सामग्री खरीद

(ग) कृषि यान्त्रीकरण प्रवर्द्धनका लागि हाते ट्याक्टर, मिनी टिलर, थ्रेसर, कर्न सेलर लगायतका विभिन्न कृषि औजार खरीद

(घ) मागको आधारमा प्रतिस्पर्धात्मक कृषि उत्पादन

(ङ) कृषि उत्पादन सामग्रीहरुको लागि ढुवानी खरीद

(च) वीड भण्डार गृह, सेलार स्टोर, शुन्य शक्ति स्टोर, रस्टिक स्टोर, शित भण्डारण, सामुदायिक वीड बैंक स्थापना, प्याक हाउस लगायत पोष्टहार्भेष्ट पूर्वाधार स्थापना, निर्माण, सुदृढीकरण लगायतका पूर्वाधार निर्माण

- (छ) कृषि संजाल, समूह, सहकारीलाई बीउ पूँजीकोष स्थापना
- (ज) प्राङ्गारिक प्रमाणीकरण
- (झ) कृषिवस्तु विदेश निर्यात
- (ञ) तरकारी, मसलाबाली तथा फलफूल नर्सरी स्थापना तथा सुदृढिकरण
- (ट) माछाको लागि नर्सरी, पोखरी, ट्याचरी, रेस वे निर्माण तथा उपकरण खरीद
- (ठ) व्यवसायिक नमुना फलफूल बगैँचा, स्याउ, ओखर, नास्पती लगायतका फलफूलका बगानको स्थापना
- (ड) मौरी तथा च्याउ व्यवसाय सञ्चालनमा
- (ढ) कृषि हाटबजार, संकलन केन्द्र, स्थानिय थोक बजार पूर्वाधार स्थापना तथा सुदृढिकरण
- (ण) सिचाई प्रयोजनको लागि कुलो निर्माण तथा मर्मत सम्भार, लिफ्ट वा थोपा सिंचाई, सिंचाईको लागि पानी संकलन
- (त) प्लाष्टिक पोखरी, प्लाष्टिक घर, भकारो सुधार अभियान
- (थ) गड्यौले मल निर्माण
- (द) खाद्यान्न बाली, फलफूल, आलु, तरकारी, मसलाबालीको उन्नत बीउ, बेर्ना उत्पादन
- (ध) प्लाष्टिक घर, भण्डारण सामग्री तथा पोष्टहार्भेष्ट उपकरणहरू तथा प्याकेजिङ्ग सामग्रीहरू

- (न) जैविक मल तथा जैविक बिषादी उत्पादन उद्योग तथा खरिद विक्री
- (प) बिषादीको सुरक्षित प्रयोगको लागि आवश्यक औजार उपकरणमा खरीद ।
- (फ) स्याउको चना सुकाउने सोलार ड्रायर (Drier) को स्थापना
- (ब) जामजेली बनाउने मेसिनको खरिद
- (भ) स्याउको चाना बनाउने मेसिन खरिद
- (म) जग्गा गरा सुधार तथा चक्लावन्दी व्यवस्थापन गर्ने

द. समन्वय र सहकार्य

- (१) समायानुकुल र आवश्यकता अनुसार कृषि उत्पादन तथा प्रविधि विकासको लागि निम्नानुसारका सरोकारवालाहरूसंग कृषि शाखाले समन्वय र सहकार्य गर्ने छ ।
- (२) उप दफा (१) बमोजीमको समन्वय र सहकार्यको आवश्यकता परेमा करारनामा गर्ने सकिने छ ।
- (३) उप दफा (२)को करारनामाको लागि नगर कार्यपालिकाबाट कार्यविधि स्विकृत गरिने छ ।
- (क) कृषि उपज तथा उत्पादन सामाग्रीको बजार प्रवर्द्धनका लागि कृषि बजार संचालन तथा ब्यवस्थापन समिति र कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन समिति
- (ख) कृषक समूह, सहकारी, कृषि सञ्जाल, कृषि बिकास कार्यदल गठन तथा परिचालन मार्फत सम्बद्ध निकायहरूसंग समन्वय र सहकार्य

- (ग) सरोकारवाला निकायहरूसंग आवश्यक समन्वय र सहकार्य
- (घ) कृषक समूहकृषि सहकारी, कृषि विकास क्षेत्रमा सम्बद्ध गैर सरकारी संस्थाको समन्वय, व्यवस्थापन र नियमन
- (ङ) कृषक, कृषि प्राविधिक, कृषि शैक्षिक संस्था तथा कृषि अनुसन्धान निकायहरूसंग आवश्यक समन्वय र सहकार्य
- (च) कृषि योजना निर्माण तथा कार्यक्रम संचालनमा सहयोग पुर्याउने सरोकारवालाहरूसंग समन्वय र सहकार्य
- (छ) संघ, प्रदेश र गैर सरकारी संस्थाहरु बाट नगर भित्र संचालन हुने आयोजना र परियोजनाका कृषकलापहरूसमा आवश्यक समन्वय र सहकार्य

९. संरक्षण र सम्बर्द्धन

- (१) दफा (७) अनुसारको कार्यक्रम संचालनको लागि कृषि शाखाबाट नियम, कार्यविधि तयार गरी नगर कार्यपालीकाबाट स्वीकृत गराउनु पर्ने छ ।
- (क) स्थानिय रैथाने बालीहरु तथा स्थानीय प्रविधीको सूचि तयार, संरक्षण तथा प्रवर्द्धन
- (ख) कृषि उत्पादन तथा प्रशोधन सम्बन्धि प्रविधि संरक्षण तथा हस्तान्तरण
- (ग) श्रोतकेन्द्रहरुको विकास र व्यवस्थापन ।

१०. पुरस्कार, प्रोत्साहन

- (१) कृषि पेशालाई प्रोत्साहन गर्न यस पेशामा संलग्न कृषि उद्यमी तथा कृषि प्राविधिकलाई आवश्यकता अनुसार पुरस्कृत गर्ने कार्यक्रम हुने छ ।

(२) उप दफा (१) बमोजीमको पुरस्कारको लागि कृषि शाखाले कार्यविधि तयार गरी नगर कार्यपालिकाबाट स्वीकृत गर्नुपर्ने छ ।

(३) उप दफा (२) बमोजीम पुरस्कृत हुने सम्भाव्य कृषि प्राविधिक र कृषकलाई कृषि शाखाले नगर कार्यपालिकाबाट स्वीकृत गराउनु पर्छ ।

(क) उत्कृष्ट नगरपालीका कृषक पुरस्कार

(ख) उत्कृष्ट कृषक, कृषि संजाल, समूह, सहकारी, फार्म, कम्पनी

(ग) उत्कृष्ट कृषि प्राविधिक

(घ) कृषि सेवा प्रवाह गर्ने उत्कृष्ट निकाय ।

११. आर्थिक विश्लेषण तथा तथ्याङ्क व्यवस्थापन

(१) नगर क्षेत्रमा दिगो कृषि बिकासको लागि निम्नानुसारको तथ्याङ्क संकलन गरी व्यवस्थापन गर्ने छ ।

(२) उप दफा (१) बमोजीमको तथ्याङ्क संकलनको लागि शाखाले नगर कार्यपालिकाबाट वार्षिक कार्यक्रम बजेट स्वीकृत गर्ने छ ।

(३) उप दफा (१) बमोजीमको तथ्याङ्क संकलन गर्न विशेषज्ञ सेवा आवश्यकता भएमा करारनामा गरी शाखाले सेवा लिन सक्ने छ ।

(क) वार्षिक कार्यक्रम तथा तथ्याङ्क पुस्तिका प्रकाशन

(ख) उन्नत प्रविधि पुस्तक प्रकाशन

(ग) बाली उत्पादन अनुमान (क्राफिटङ्ग)

(घ) बाली उत्पादनको लाभलागत अध्ययन

- (ड) खेती गरीएको तथा बाभो जग्गाको तथ्याङ्क सङ्कलन र विश्लेषण
- (च) कृषिजन्य बालीको मुल्य सँकलन तथा विश्लेषण
- (छ) कृषि हाटबजार, कृषि उपज सङ्कलन केन्द्र तथा स्थानिय थोक बजार पूर्वाधार स्थापना सम्भाव्यता अध्ययन
- (ज) विभिन्न बालीहरूमा उत्पादनोपरान्त हुने क्षतिको अध्ययन
- (झ) प्राकृतिक प्रकोपवाट भएको क्षतिको आकलन तथा तथ्याङ्क व्यवस्थापन
- (ञ) खाद्य सुरक्षाको अवस्था विश्लेषण
- (ट) विषादी खपत तथ्याङ्क अध्यावधिक
- (ठ) खेती योग्य भूमीको उर्वराशक्ति विश्लेषण
- (ड) नगर क्षेत्रमा समग्र खाध्य बस्तुको वासलात
- (ढ) स्रोत साधनको अवस्था, सम्भावना
- (ण) प्राङ्गारिक कृषि जन्य उत्पादन को अवस्था र सम्भावना

१२. अनुगमन, नियमन गर्ने

- (१) कृषि उत्पादन वस्तु तथा उपजको गुणशतर नियन्त्रणको लागि त्यस्ता कृषि वस्तुको आवश्यकता अनुसार अनुगमन नियमन गर्ने छ ।
- (२) उप दफा (१) अनुसारको अनुगमन नियमनको लागि शाखाले सम्बन्धितलाई पुर्व जानकारी गराउन बाध्य हुने छैन ।

(३) उप दफा (१) अनुसार अनुगमन नियमन गर्दा गुणस्तर हिन देखिएमा गर्नु पर्ने दण्ड सजायको लागि शाखाले नियम र कार्यविधि बनाई लागु गर्ने छ ।

(क) बिउ बिजन, प्रांगारिक मल, माईक्रो न्युट्रेन्ट, हर्मोन, जैविक विषादी र सामाग्री विक्रि वितरणको अनुगमन र नियमन

(ख) कृषक उद्धमी, कृषि संजाल, कृषक समूह, कृषि सहकारी तथा अन्य संस्था द्वारा संचालित कृषि बिकास कार्यक्रमहरूको अनुगमन नियमन

(ग) क्वारेन्टाईन तथा विरुवा स्वस्थता प्रमाणपत्र

(घ) कृषि उपकरण कृषि उत्पादन सामाग्रीहरूको बजार, मूल्य तथा गुणस्तर ।

१३. अनुमती, सहमती लिनु पर्ने :

(१) नगरक्षेत्रमा अन्य गैर सरकारी संस्थाले कृषि कार्यक्रम संचालन गर्न तथा निजि क्षेत्रबाट कृषि उत्पादन सामाग्री विक्री बितरण गर्न नगरबाट अनुमति लिनु पर्ने छ ।

(२) कृषि उपज, बिउ बिजन, बिरुवा, प्रांगारिक मल, माईक्रो न्युट्रेन्ट, हर्मोन, जैविक विषादी तथा अन्य कृषि सामाग्री विक्रि वितरणको लागि नगरपालिका कृषि महाशाखा वाट अनुमती लिनु पर्ने छ ।

परिच्छेद - ४

विविध

१४. नियम बनाउने :

(१) यस ऐनको कर्तान्वयन गर्नको लागि नगर कार्यपालिकाले कानून, नियमावली, निर्देशिका र कार्यविधि बनाउने छ ।

१५. व्याख्या गर्ने : यस ऐनमा उल्लेख भएका कृषि प्रविधिक शब्दावलीको व्याख्या नगरपालिका कृषि महाशाखाले गर्ने छ ।

१६. सम्सोधन गर्न सक्ने : नगर सभाले यस ऐनको दफा सम्सोधन गर्न सक्ने छ ।

१७. प्रचलित कानून अनुसार हुने : यस ऐनमा उल्लेख गरीएका बाहेक अन्य प्रचलित कानून अनुसार हुने छ ।

प्रमाणिकरण मिति:

राजपत्र प्रकाशित मिति: